

его рождения. – О., 1901. – [2], 46 с.; *Архангельский Н. А.* Иннокентий, архиепископ Херсонский, как учитель христианской нравственности. – Казань, 1899. – 63 с.; *Георгий (Ярошевский), еп.* Высокопреосвященный Иннокентий, архиепископ Херсонский и Таврический // Таврические Ев. – 1900. – № 22. – С. 1599–1624; *Иванов А. В.* Воспоминания о высокопреосвященном Иннокентии, архиепископе Херсонском и Таврическом // Там же. – № 23. – С. 1667–1688; Преосвященный Иннокентий, архиепископ Херсонский и Таврический : (В виду исполняющегося 100-летия со дня его рождения) // ЦВед. – 1900. – № 31. – С. 1223–1236; *Титов Ф. И., свящ.* Преосвященный Иннокентий Борисов, архиеп. Херсонский и Таврический, как ректор Киевской духовной академии (15 дек. 1800–15 дек. 1900) // ТКДА. – 1900. – № 12. – С. 493–521; *Він же.* Памяти преосвященного Иннокентия Борисова, бывшего ученика, профессора и ректора Киевской дух. академии : (С 4 студенч. его проповедями). – К., 1912. – [2], II, 37 с.; *Ястребов М. Ф.* Высокопреосвященный Иннокентий Борисов как профессор богословия КДА // ТКДА. – 1900. – № 12. – С. 522–566; Высокопреосвященный Иннокентий, архиепископ Херсонский и Таврический : (В киевский период его деятельности) // Курские Ев. – 1901. – № 1. – С. 9–16; № 2. – С. 34–40; № 3. – С. 58–65; *Маркевич А. И.* Несколько слов о деятельности в Тавриде Иннокентия, архиепископа Херсонского и Таврического // Известия Таврической учено-архивной комиссии. – 1901. – № 31. – С. 30–57; Орловские уроженцы : Архиепископ Иннокентий // Орловский календарь. 1903 год. – Орел, [1903]. – С. 36–40; *Левитский Н. М.* Высокопреосвященный Иннокентий, архиепископ Херсонский и Таврический. – М., 1904. – [2], 153 с.; *Лукашевич К. В.* Преосвященный Иннокентий в осажденном Севастополе. – М., 1904. – 36 с.; Архиепископ Херсонский Иннокентий (Борисов) (1800–1857) // БТ. – 1992. – Сб. 31. – С. 69–85; *Зайцева А. В.* Педагогические идеи в духовном наследии святителя Иннокентия Херсонского : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования». – Белгород, 2004. – 20 с.; *Мельникова Л. В.* Патриотическая деятельность свт. Иннокентия (Борисова) в годы Крымской войны // ВЦИ. – 2007. – № 4(8). – С. 73–88; *Красотин Е. П.* Архиепископ Иннокентий (Борисов) и становление религиозно-философской школы в Киевской духовной академии во второй трети XIX века : автореф. дис. ... канд. филос. наук : спец. 09.00.13 «Религиоведение, философская антропология, философия культуры». – Благовещенск, 2007. – 25 с.; *Гаврюшин Н. К.* Черты богословского творчества святителя Иннокентия (Борисова) // Христианское просвещение и русская культура : материалы X научно-богословской конференции. – Йошкар-Ола, 2007. – С. 11–20; *Коцюба В. И.* Антропологические проблемы в наследии святителя Иннокентия Херсонского // Вестник ПСТГУ. Богословие. Философия. – 2007. – № 20. – С. 67–85; *Куценко Н. А.* Творческое наследие Иннокентия (Борисова), архиепископа Херсонского и Таврического, в философско-богословской и социальной сферах // Философия права. – 2009. – № 4. –

С. 20–24; *Ткачук М. Л.* Святитель Иннокентий (Борисов) и его роль в истории Киевской духовной академии (к 210-летию со дня рождения) // Труды КДА. – № 12. – К., 2010. – С. 207–225; *Сухова Н. Ю.* Духовно-учебный проект святителя Иннокентия Борисова 1830-х гг. // Вестник ПСТГУ. II. История. История РПЦ. – 2011. – Вып. 2 (39). – С. 18–34; *Діанова Н. М.* Роль архієпископа Інокентія (Борисова) у відродженні православних святинь Криму // Сумський історико-архів. журнал. – 2011. – № XII–XIII. – С. 186–192; *Вона ж.* Наративні джерела про діяльність Херсонського архієпископа Інокентія (Борисова) // Краєзнавство. – 2014. – № 1. – С. 107–112.

М. Л. Ткачук

ІНОКЕНТІЙ (НОВГОРОДОВ Іван Матвійович) [рос. Иннокентий (Новгородов Иван Матвеевич)] (23.12.1825[04.01.1826]–20.05[01.06].1868), архімандрит РПЦ, випускник КДА – церк. педагог та адміністратор.

Нар. у повітовому м. Коротояк Воронежської губ. (нині – село в Острогозькому р-ні Воронежської обл. РФ) у сім'ї дякона (згодом – ієрея) соборної Свято-Покровської церкви. Після закінчення Воронежської ДС (1841–47) навчався у КДА (1847–51). Наприкінці академ. курсу прийняв чернецтво (чин постригу звершено ректором КДА архімандритом *Антонієм (Амфітеатровим)* 24.06.1851). Рукопокладений митрополитом Київським і Галицьким *Філаретом (Амфітеатровим)* у сані ієродиякона (29.06.1851) та ієромонаха (30.08.1851). Завершив навчання зі ступ. магістра богослов'я і словесних наук, затвердженим Св. Синодом 07.09.1852 на підставі подання Конференції КДА від 07.08.1851 та розгляду випускного твору «О публичном покаянии в древней Христианской Церкви» (рукопис зберігається у ІР НБУВ).

У вересні 1851 розпочав пед. діяльність на посаді помічника ректора з викладання богослов. наук Катериносл. ДС. З листопада 1852 – інспектор і професор богослов'я Саратовської ДС. 14.09.1854 призначений на аналогічну посаду до Казанської ДС. З 23.09.1855 – ректор Казанської ДС у сані архімандрита. У 1857 увійшов до складу

членів Конференції КазДА. З 1860 брав участь у діяльності семінарського і консисторського будівельних ком-тів.

Указом Св. Синоду від 31.03.1864 переведений на посаду ректора і професора догматичного богослов'я КазДА, яку обіймав з 30.04.1864 до кінця життя. Ревно виконуючи адм. обов'язки, переймався переважно діловодством і формально-бюрократичною стороною поточних академ. проблем. За оцінкою історика КазДА П. В. Знаменського, діяльність І. у статусі ректора сприяла поглибленню негативних тенденцій у житті цього навч. закладу сер. ХІХ ст.

Помер у м. Казані від туберкульозу на 43-му році життя. Похований на міськ. Арському кладовищі біля півн. бічного входу до храму в ім'я Ярославських чудотворців – Св. благовірних князів Федора, Давида і Костянтина. Могила і пам'ятник І. у формі аналоя з хрестом та Євангелієм збереглися.

І. відомий як автор першого на рос. теренах систематичного курсу викривального (відповідно до термінології, усталеної в правосл. духовних академіях до прийняття статуту 1869) богослов'я, виданого в Казані у 1859–64 у 4 т., що містить виклад догматів Правосл., Римо-Катол. і Протестантської Церков та спробу їх порівняльного аналізу. Протягом 1864–68 опублікував у ж-лі КазДА «Православный собеседник», гол. редактором якого був із травня 1864 до кінця життя, доволі значну кількість статей із богослов. наук (переважно без зазначення авторства), у яких виявив себе знавцем лат. святоотчої літ-ри та історії Церкви. Добре володіючи класичними мовами, перекладав із давньогрец. та латини: зокрема здійснив російськомовні переклади творів грец. апологета II–III ст. Єрмія Філософа «Осмеяние языческих философов» (Казань, 1861) та лат. богослова V ст. Вікентія Леринського (Ліринського) «Памятные записки Пeregрина о древности и всеобщности веры против непотребных новизн всех еретиков» (Казань, 1863). Опублікував у рос. перекладі

збірник «Постановления апостольские» (Казань, 1864). Опікувався редагуванням рос. перекладу «Деяний вселенских соборов», перші 5 т. яких були видані КазДА у 1859–68. Очолював підготовку до друку збірника «Сказания о мучениках христианских, чтимых православной католической церковью» (Казань, 1865. – Т. 1. – 586 с.), а також пам'яток рос. духовної писемності ХVІІ ст., що виходили у додатку до ж-лу «Православный собеседник» у 1860-х – зокрема богословсько-полемічного трактату братів Й. і С. Ліхудів «Мечец духовный» (Казань, 1866. – 340, IV с.) та книги «Остен, состроенный из Духовещания Св. Отец» (Казань, 1865. – 209 с.), приписаної рос. Патріарху Йоакиму (Савьолову) (нині її вірогідним автором вважають інока Чудового монастиря Євфимія).

Осн. тв.: Богословие обличительное : в 4 т. – Т. 1. – Казань, 1859. – 484, VI с.; Т. 2. – Казань, 1859. – 432, XII с.; Т. 3. – Казань, 1863. – 586, V с.; Т. 4. – Казань, 1864. – 549, VII с.; К наблюдающим за современностью // ПС. – 1864. – Ч. 2. – № 6. – С. 109–128; О женском священнодействовании // Там само. – № 6. – С. 177–197; № 7. – С. 263–306; № 8. – С. 331–354; Разбор учения о необходимости таинства крещения // Там само. – 1865. – Ч. 3. – № 12. – С. 241–285; Замечание на учение реформатов о существе таинств // Там само. – 1866. – Ч. 1. – № 4. – С. 251–262; Раскольническая переписка // Там само. – С. 263–278; Заметка о крещении в Западной Церкви посредством однократного погружения // Там само. – 1866. – Ч. 2. – № 5. – С. 71–80; О[б] иконописании // Там само. – Ч. 3. – № 10. – С. 85–114; 1867. – Ч. 3. – № 9. – С. 48–63; Замечания на учение реформатов о совершителях крещения // Там само. – 1866. – Ч. 3. – № 11. – С. 163–168; О препровождении Великого поста по уставу Православной Церкви. Слова, беседы и поучения. – Казань, 1867. – 146 с.; О попытках ХVІІІ–ХІХ в. снабдить раскольников епископом // ПС. – 1867. – Ч. 1. – № 1. – С. 28–59; № 2. – С. 94–125; О таинстве священства // Там само. – Ч. 2. – № 7. – С. 185–214; Ч. 3. – № 10. – С. 107–126; № 12. – С. 245–284; О публичном покаянии // Там само. – 1868. – Ч. 1. – № 2. – С. 97–130; № 3. – С. 282–320; О происхождении иерархии Новозаветной Церкви // Там само. – Ч. 1. – № 3. – С. 187–219; № 4. – С. 257–281; Ч. 2. – № 5. – С. 3–38; № 6. – С. 83–123; Важность или достоинство священника как священника // Там само. – № 3. – С. 220–256; О способе совершения и преподания таинств // Там само. – С. 321–330; О степенях таинства священства // Там само. – № 4. – С. 321–330; Ч. 2. – № 6. – С. 130–168; № 7. – С. 169–212; Ч. 3. – № 10. – С. 162–192; № 11. – С. 239–269.

Пер.: Ермий, философ. Осмеяние языческих философов. В рус. переводе [и со вступ. статьей] И. Н. – Казань, 1861. – 30 с.; Памятные записки. Соч. Викентия Лиринского (в рус. переводе). – Казань, 1863. – 160 с.; Постановления Апостольские (в рус. переводе И. Н.). – Казань, 1864. – [4], 307 с.; Самон, архиеп. Газский. Разговор блаженного Самона, архиепископа Газского, с Ахметом С[а]рацином о таинстве Евхаристии [пер. с греч.] // ПС. – 1866. – Ч. 3. – № 12. – С. 323–333.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 304. – Дис. 53; ЦДІАУК. – Ф. 711. – Оп. 1. – Спр. 2721.

Опубл. дж.: Памяти о архимандрита Иннокентия, бывшего ректора Казанской духовной академии // ПС. – 1868. – № 7. – С. 254–264; Тихон, иером. Слово, сказанное при погребении ректора Казанской духовной академии архимандрита Иннокентия, 23 мая 1868 года // Там само. – С. 257–263; Некролог // Воронежские Ев. – 1868. – № 13. – Отд. неофиц. – С. 439–440; Николаев А. И. Списки воспитанников, окончивших полный курс семинарских наук в Воронежской духовной семинарии за истекшее столетие (1780–1880) // Прибавления к Воронежским Ев. – 1882. – № 20. – Приложение. – С. 333; Флоринский Н. И., прот. Из студенческих воспоминаний. – М., 1901. – С. 10; Акты и документы, относящиеся к истории Киевской Академии. – Отд. III (1796–1869 гг.). – Т. 5 (1823–1869 гг.) / с предисл., введ. и прим. проф. прот. Ф. И. Титова. – К., 1915. – С. 656–657, 660, 666, 693–695, 701, 705.

Літ.: Самбикин Д., свящ. Воспитанники Киевской духовной академии (1819–1869), поступившие из Воронежской духовной семинарии // Воронежские Ев. – 1869. – № 22. – С. 934–935; Благовещенский А. А. История Казанской духовной семинарии с восемью низшими училищами за XVIII–XIX ст. – Казань, 1881. – С. 313, 316; Знаменский П. В. История Казанской духовной академии за первый (дореформенный) период ее существования (1842–1870 годы). – Вып. 1. – Казань, 1891. – С. 215–249; Вып. 2. – Казань, 1892. – С. 239–241; Иннокентий (Иван Матвеевич Новгородов) // РБС. – Т. : Ибак – Ключарев. – СПб., 1897. – С. 119; Липаков Е. В. Казанская духовная семинария : исторический очерк. – Казань, 2007. – С. 79–80; Він же. Иннокентий (Новгородов Иван Матвеевич) // ПЭ. – Т. 23. – М., 2010. – С. 17–18.

М. Л. Ткачук

ІНОКЕНТІЙ (ПАВЛОВИЧ ЯКІВ)

[серб. Инокентије (Павловић Јаков), рос. Иннокентий (Павлович Яков)] (10[22].08.1840–19.05[01.06].1905), митрополит Сербський, предстоятель Серб. Правосл. Церкви, випускник КДА – церк. та держ. діяч, педагог.

Нар. у м. Шабац (нині – центр Мачванського округу, Сербія) в сім'ї відомого серб. церк. та громадського діяча протоієрея Йоана Павловича. Закінчив нижчу гімназію в

м. Шабац та 2 класи Белградської ДС (1854–56). Наприкінці 1856 був відряджений для вивчення рос. словесності та богослов. наук до Києва. З 20.01.1857 навчався у вищому відділенні КДС.

У 1859 вступив до КДА. У листопаді 1861 у складі групи студентів-іноземців звернувся до Правління КДА зі скаргою на погане харчування. Через вкрай негативну реакцію з боку ректора архимандрита Філарета (Філаретова) разом з ін. підписантами скарги заявив про неможливість свого подальшого перебування у КДА. Конфлікт було залагоджено лише завдяки втручання митрополита Київського і Галицького Арсенія (Москвіна), який поінформував 11.01.1862 про інцидент митрополита Сербського Михаїла (Йовановича), отримавши від нього 24.01.1862 лист із проханням не давати хід справі та дозволити серб. студентам продовжити навчання у КДА. У 1863 І. закінчив КДА, однак за рішенням академ. Конференції не отримав не тільки ступ. магістра чи канд. богослов'я, а й навіть звання дійсного студента. Був випущений із КДА у статусі «слухателя академічних лекцій».

У Києві одружився із донькою настоятеля Всіхсвятської церкви на Щекавицькому кладовищі священика Залеського. Повернувшись до Сербії, 31.07.1863 прийняв священство (за ін. даними: рукопокладений у сан диякона 28.08.1863, у сан священика – 29.08.1863). З 01.10.1869 обіймав посаду викладача у гімназії м. Крагуєвац (нині – столиця адмін. р-ну Шумадія, Сербія). З 01.12.1864 переведений на посаду професора.

15.01.1870 призначений професором богослов. наук Белградської ДС. У 1871–72 викладав також рос. мову. У 1872–75 обіймав посаду ректора Белградської ДС. Не залишаючи викладання у семінарії, з 1877 служив законовчителем Вищої жіночої школи у Белграді.

05.03.1880 очолив Відділення віросповідань при Мін-ві народної освіти та церк. справ. У зв'язку зі скасуванням цієї посади